

MARMARA ÜNİVERSİTESİ MARMARA UNIVERSITY
ULUSLARARASI İLİŞKİLER RESEARCH CENTER FOR
ARAŞTIRMA ve UYGULAMA MERKEZİ INTERNATIONAL RELATIONS

MURCIR Analiz

Türk Dünyasında Yeni Dönem: Türk Devletleri Teşkilatı'nın Değişen Dinamikleri

Bu çalışmada, Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) içinde son dönemde yaşanan değişimler ve Orta Asya ülkelerinin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ile diplomatik ilişkiler kurmasının doğurduğu tartışmalar ele alınmaktadır. Türkiye'nin KKTC'nin uluslararası tanınması için yürüttüğü diplomasi süreci bağlamında, bu adımların zamanlaması ve etkilerinin de alındığı bu yazıda, AB'nin Orta Asya açılımı, TDT'nin kurumsal yapısı, Türkiye'nin konuya stratejik yaklaşımı ve Azerbaycan'ın olası KKTC tanınması gibi kritik başlıklar analiz edilmektedir. Çalışmada ayrıca AB'nin bölgesel rekabet stratejileri ve Orta Koridor üzerindeki etkilerine de dikkat çekilerek TDT bünyesindeki dayanışmanın geleceği ve KKTC'nin uluslararası konumu açısından güncel ve stratejik değerlendirmelere yer verilmektedir.

Yıldız Deveci Bozkuş

1.Orta Asya Devletleri Neden Güney Kıbrıs Rum Yönetimini Tanıdı?

Orta Asya devletlerinin GKRY ile diplomatik ilişkiler kurma ve büyükelçi atama yönündeki adımlarının hem TDT içindeki birlik ruhu hem de Avrupa Birliği (AB) açısından dikkatle analiz edilmesi gerekir. Arka planda AB'nin bölgeye yönelik artan ilgisi ve stratejik hamlelerinin önemli bir rolü bulunmaktadır. Bir süredir özellikle de enerji, iklim değişikliği, kritik hammaddeler, ulaşım ve güvenlik gibi başlıklarda AB, Orta Asya ile ilişkilerini derinleştirmeye yönelik kapsamlı bir strateji izlemektedir. 3-4 Nisan 2025 tarihlerinde Semerkant'ta düzenlenen ve Orta Asya-AB ilişkilerinde yeni bir dönüm noktası olarak değerlendirilen zirve, bu stratejinin somut bir göstergesidir. Semerkant Zirvesi, AB'nin Orta Asya Devletlerine yönelik çok boyutlu bir politika geliştirmeye başladığını ve bölgede Çin ile Rusya'nın etkisini de dengelemek amacıyla Orta Asya devletlerine stratejik alternatifler sunduğunu göstermektedir. Orta Asya ülkeleri sahip oldukları enerji kaynakları, nadir doğal rezervler, yenilenebilir enerji potansiyeli ve Avrasya'daki transit konumları nedeniyle AB'nin dış politika gündeminde her geçen gün biraz daha öncelikli hale gelmektedir. Bu nedenle AB, bölge ülkeleriyle enerji güvenliği temelli ortaklıklar kurmakta ve bu iş birliklerini ticari projelerle pekiştirmeyi hedeflemektedir. TDT üyesi devletlerin de bu süreçte GKRY ile diplomatik ilişkiler tesis etmeleri, yalnızca dış politik tercihleri açısından değil, KKTC'nin statüsü bakımından da tartışma yaratmaktadır. KKTC'nin iki devletli çözüm önerisinin uluslararası alanda desteklenmesi yönündeki beklentiler sürerken, TDT üyelerinin GKRY'ye yönelik bu diplomatik açılımlarının KKTC ile de paralel ilişkilerin geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. KKTC, TDT üyesi dost ve kardeş devletlerin attığı bu adımların, AB merkezli ticari kaygılarla şekillendiğinin farkındadır.

Başta Cumhurbaşkanı Ersin Tatar olmak üzere KKTC makamları, atılan adımlara saygı duyduklarını, ancak aynı saygının KKTC'ye de gösterilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. KKTC, TDT üyesi devletlerden yalnızca siyasi değil, aynı zamanda sembolik düzeyde tanınma ve iş birliği yönünde somut adımlar beklemektedir. GKRY ile kurulan diplomatik ilişkiler, Orta Asya devletlerinin dış politika öncelikleri, ekonomik yönelimleri ve çok kutuplu uluslararası sistemdeki konumlanmaları perspektifinden anlaşılabilir bir adımdır.

2.Bu Gelişmelerin Türkiye'nin Orta Asya Politikasına Yansımaları Nasıl Olur?

Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın "ailevi konuları kamuoyunda tartışmamayı tercih ediyoruz" şeklindeki ifadesi, Türkiye'nin KKTC konusundaki politikalarını sabır ve kararlılıkla sürdürme eğiliminde olduğuna işaret etmektedir. Aksakallar Konseyi'nin 17'nci toplantısının KKTC'de düzenlenmesi kararını da gelişmelere yönelik atılan bir adım olarak değerlendirmek mümkün. Türkiye, Türk dünyasının KKTC'nin yanında yekvücut bir şekilde durması gerektiğini vurgularken; bazı çevrelerce, Türkiye'nin TDT üzerinden bölgede artan etkisinin azaltılmak istendiğinin de farkındadır. Bu nedenle Türkiye'nin mevcut politikasını sürdürme konusunda kararlılığını koruyacağı anlaşılmaktadır. Türkiye'nin TDT çatısı altında ortak alfabe, ortak tarih kitapları ve ortak vizyon belgeleri gibi stratejik iş birliklerini ilerlettiği bir dönemde, Orta Asya ülkelerinin attığı diplomatik adımların taraflar arasında bir kırılma yaratmasından ziyade; farklı öncelik ve hassasiyetlerin karşılıklı anlayış temelinde ele alınmasına olanak tanıyarak kurumsal dayanışmayı güçlendirme potansiyeli taşıdığı da söylenebilir. Bu bağlamda, ADF'ye katılan TDT Genel Sekreteri Büyükelçi Kubanîçbek Ömüraliyev'in, Teşkilatın sağlam temellere dayalı ve dinamik, çok taraflı bir yapıya dönüşüm sürecine evrildiğine dair yaptığı vurgu dikkat çekicidir. Ömüraliyev'in ayrıca, TDT'nin genişleyen gündemiyle Avrupa ve Asya'daki Üye ve Gözlemci Devletleri birbirine bağlayan stratejik konumuna da dikkat çekmesi; Teşkilat'ın derinleşen uluslararası ortaklıkları, stratejik hedefleri ve daha bütünleşmiş, dirençli bir Türk Dünyası vizyonuna olan bağlılığını ortaya koymaktadır. Bu gelişmeler bölgesel düzeyde ekonomik iş birliği olanaklarının ve stratejik seçeneklerin çeşitlendirilmesine yönelik adımlar olarak da değerlendirilebilir. Türkiye Orta Asya Devletleriyle TDT üzerinden önemli bir sürecin içerisinde olduğundan, Orta Asya ülkeleriyle ilişkilerine zarar vermeyecek bir yolda ilerleyecektir.

3.TDT Üyesi Devletlerin adımları KKTC'nin uluslararası alanda tanınma sürecini nasıl etkiler?

Özellikle KKTC'nin TDT nezdindeki gözlemci statüsüne dair son gelişmeler, bu alanda belirli değişimlerin yaşanabileceğine işaret etmektedir. Sayın Tatar, ADF'de yaptığı açıklamada, KKTC'nin tanınma sürecine yönelik olarak Türk Devletleri ile yürütülen temaslara dikkat çekmiş; bu süreçte KKTC'nin, Türk dünyasında resmî olarak tanınmasına yönelik ısrarlarını dile getirmiştir. Ancak bu ısrarın, belirli bir noktaya kadar ilerleyebildiğini ve bunun ötesinde dikkatle yürütülen bir güven inşası sürecinin de söz konusu olduğunu belirtmiştir. Sayın Tatar, sürece ilişkin olarak, "Bir devlet bizi tanıma noktasına geldiğinde cezalandırılıyor" ifadesini kullanarak, KKTC'nin tanınmasının uluslararası düzeyde karşılaştığı engellere de dikkat çekmiştir.

Yalnızca Türkiye'nin KKTC ile ilişkileri geliştirme yönünde açık, net ve kararlı bir duruş sergilediğini; TDT'ye üye diğer devletlerin ise siyasi ve ekonomik çıkarlarını da göz önünde bulundurarak temkinli bir yaklaşım sergilediklerini ifade etmiştir. Bu açıklamalar, TDT çatısı altında KKTC'nin tanınma sürecine dair yürütülen diplomatik temasların ve stratejik hassasiyetlerin önemini ortaya koymaktadır. Gelişmelerin KKTC'nin uluslararası konumunu güçlendirme potansiyeli taşıdığı gibi, Türk Devletleri arasındaki karşılıklı güven ve dayanışma mekanizmalarını da yeniden şekillendirebileceği değerlendirilmektedir. Cumhurbaşkanı Tatar, TDT üyesi devletlerin AB ile ekonomik ilişkileri nedeniyle bu tür adımlar atmalarının normal olduğuna işaret ederek, konunun siyasi ve ekonomiyle bağlantılı olduğuna değinmiştir. Ancak aynı adımların KKTC için de atılması gerektiğine de vurgu yapmıştır. Ayrıca KKTC'nin TDT üyesi tüm devletlere karşı sevgi ve ilgisini devam ettirdiğini de belirtmiştir. Ancak bu kritik adımların atılmasında 2022'den beri TDT'de gözlemci üye olan KKTC'yi engelleme düşüncesinin etkili olduğunun da farkındadır. TDT Devletlerinin AB ile anlaşması tamamen ekonomik temelli bir adım olsa da nihai hedefte KKTC'nin TDT içindeki statüsünün de AB'yi rahatsız ettiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle KKTC, TDT Devletlerinin GKRY ile ilişki kurarken KKTC'nin hak ve hukukunu da gözetenerek adım atması gerektiğine değinmiştir.

4.Azerbaycan KKTC'yi Tanır mı? Olasılıklar, Engeller ve Jeopolitik Dengeler

Azerbaycan'ın KKTC'ye yönelik söylemsel desteği son yıllarda dikkat çekici bir düzeyde artmıştır. Özellikle Cumhurbaşkanı Tatar'ın açıklamaları, Azerbaycan'ın bu süreçteki konumunun daha net şekilde değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Tatar, KKTC'nin kimsenin zarar görmesini istemediğini vurgularken, TDT üyesi ülkelerle olan işbirliğini artırmayı hedeflediklerini de dile getirmiştir. Bu açıklama, KKTC'nin yalnızca TDT içindeki aktörlerle değil, aynı zamanda GKRY ile de diplomatik düzeyde temaslarını sürdürdüğünü göstermektedir. Bu çerçevede, İsviçre'nin Cenevre kentinde 17-18 Mart 2025 tarihlerinde gerçekleşen gayri resmi Kıbrıs görüşmeleri dikkat çekicidir. Görüşmelerde geçiş noktalarının artırılması, mayın temizliği, gençlik ve çevre konularında teknik komitelerin kurulması gibi yapıcı başlıklar ele alınmış, iki taraf arasında güven artırıcı önlemler tartışılmıştır. Bu girişimler, KKTC'nin uluslararası toplumla diyaloga açık ve yapıcı bir aktör olarak hareket ettiğini gösteren önemli adımlardır. Azerbaycan tarafı şimdiye kadar pek çok farklı platformda KKTC'ye destek mesajlarını vermiş ve karşılıklı üst düzey ziyaretlerle de bu desteği pekiştirmiştir. Azerbaycanlı milletvekillerinin KKTC'ye yaptığı ziyaretler, iki taraf arasında sürdürülen diyalogun kurumsallaşma eğiliminde olduğunu göstermesi bakımından anlamlıdır. Ancak Azerbaycan'ın KKTC'yi resmen tanıması konusunun daha çok bölgesel dengeler, uluslararası baskılar ve özellikle de Avrupa Birliği ile sürdürülen ilişkiler ışığında dikkatle yürütüldüğü de anlaşılmaktadır. Azerbaycan'ın bu konuda atacağı olası adımlar yalnızca diplomatik bir kararı değil, aynı zamanda Türk Dünyası içindeki stratejik dengeyi ve enerji güvenliği merkezli bölgesel ilişkileri de etkileme potansiyeline sahiptir. Bu nedenle Türkiye ile Azerbaycan arasında imzalanan ve ilişkileri "stratejik müttefiklik" düzeyine taşıyan Şuşa Beyannamesi aynı zamanda KKTC'nin tanınması sürecinde Ankara-Bakü arasında daha yakın eşgüdüm beklentisini de arttıran bir adımdır.

Azerbaycan'ın KKTC'yi tanıma olasılığı, yalnızca iki devlet arasındaki ilişkilerle sınırlı kalmamakta; Türk Devletleri Teşkilatı'nın geleceği, bölgesel diplomatik dengeler ve uluslararası aktörlerle sürdürülen ilişkilerle de doğrudan bağlantılı hale gelmektedir. Bu nedenle, Azerbaycan'ın olası bir tanıma kararı, sadece sembolik değil, stratejik bir adım olarak da değerlendirilecektir.

5.AB ne yapmaya çalışıyor?

AB'nin uluslararası hukuka aykırı bir biçimde GKRY'yi AB'ye almasıyla başlayan süreç Doğu Akdeniz politikasının önemli bir mihenk taşıını oluşturmıştır. Geline nokta da AB artık Doğu Akdeniz'de kendi siyasi menfaatleriyle doğru orantılı olarak yeni adımlar atmaktadır. TDT üyesi devletlerin GKRY'e büyükelçi atama kararlarını bu kapsamda değerlendirmek mümkündür. AB Konseyinin, Semerkant Zirvesi'nde TDT üyesi devletlerle işbirliklerini "stratejik ortaklık" seviyesine yükseltme kararının ve sonrasında 5 ülkeye 12 milyar Euro yatırım yapacağını açıklamasının söz konusu devletlerin kararlarında etkili olduğu görülmektedir. Bu yeni dönem sadece ekonomi odaklı değil aynı zamanda güvenlik odaklı bir sürecin de habercisidir. Zira AB'nin Orta Asya açılımı olarak değerlendirebileceğimiz bu yeni dönemde güvenlik merkezli bir dış politika, bölgesel güvenlik, ticari hususları da öne çıkmaktadır. Bu da AB ve Rusya arasında kalmış Orta Asya devletlerini adeta hem bir denge unsuruna dönüştürmekte hem de bu devletlerin yüzünü ticari kaygılar nedeniyle AB'ye çevirmelerine neden olmaktadır. Bu zirve ile AB'nin Küresel Geçit stratejisi kapsamında Çin'in "Bir Kuşak, Bir Yol Girişimi"ne de bir alternatif olarak öne çıkmayı hedeflediği anlaşılmaktadır. Zirve ayrıca Orta Koridor açısından da kritik bir önem taşımaktadır. Zira AB için Orta Koridor, Avrupa ile Asya arasındaki stratejik bağlantıları çeşitlendirme anlamına da gelmektedir. Bu nedenle de AB Orta Koridor'u stratejik bir ticari güzergâh olarak da güçlendirmek istemekte ve özellikle de bölgede kritik bir önem taşıyan Zengezur bağlantısına bu noktada Orta Koridor'un entegrasyon kapasitesini artırması bakımından büyük bir önem atfetmektedir. AB'nin izlediği bu adımlarla aynı zamanda kendini adada bir garantör olarak da yerleştirmek istemektedir.

Yazar Hakkında

Prof. Dr. Yıldız Deveci Bozkuş, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi olup aynı zamanda Tarih Eğitimi Anabilim Dalı Başkanlığı görevini yürütmektedir. Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora eğitimini Ankara Üniversitesinde tamamlayan Deveci Bozkuş, 2012 yılında Yükseköğretim Kurulu (YÖK) bursuyla doktora sonrası araştırmacı olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunmuş, University of California, Los Angeles (UCLA) bünyesinde Ermeni sorunu, diaspora ve Ermeni dili üzerine çalışmalar yapmıştır. 2015 yılında Türkiye Cumhuriyeti Tarih alanında Doçent unvanını alan Deveci Bozkuş, 2019 yılında TÜBİTAK Doktora Sonrası Araştırma Bursu ile İngiltere'de University of London, School of Oriental and African Studies (SOAS)'te Osmanlı Devleti'nde Ermeni modernleşmesinin tarihi ve gayrimüslimlerin toplumdaki rolü üzerine akademik çalışmalar gerçekleştirmiştir. 2022 yılında ERASMUS bursiyeri olarak konuk bilim insanı statüsünde Almanya'nın Tübingen Üniversitesinde Çanakkale Savaşları üzerine dersler vermiştir. Tarih, uluslararası ilişkiler, dil ve edebiyat disiplinlerini bir araya getiren çalışmalar yürüten Deveci Bozkuş'un akademik ilgi alanları arasında Türk-Ermeni ilişkileri, Güney Kafkasya, Karabağ sorunu, insanlığa karşı suçlar ve Ermeni tarihi gibi konular yer almaktadır. Uzun yıllar boyunca Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) bünyesindeki Ermeni Araştırmaları Enstitüsünde Güney Kafkasya uzmanı olarak görev yapan Deveci Bozkuş, Review of Armenian Studies ve Ermeni Araştırmaları dergilerinin de editörlüğünü üstlenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının Asılsız İddialar Özel Komisyonunda çalışmış olan Deveci Bozkuş, Türk-Ermeni ilişkileri, Ermeni dili, tarih ders kitapları gibi konularda Polis Akademisi ile Türk Tarih Kurumu'nda görevli araştırmacılara yönelik çeşitli eğitimler düzenlemiştir. Deveci Bozkuş, TÜBİTAK, European Cooperation in Science and Technology (COST), Atatürk Araştırma Merkezi (ATAM) ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) gibi kurumların desteğiyle çok sayıda proje yürütmüş; ulusal ve uluslararası platformlarda Türkiye'yi temsil ederek 1915 olaylarına dair parlamento kararları, Türkiye-Ermenistan ilişkileri ve Güney Kafkasya üzerine çalışmalar gerçekleştirmiştir. Kitap, edisyon ve çevirilerinin yanı sıra Kafkasya bölgesinin tarihi ve kültürüne dair çok sayıda akademik ve popüler makaleleri bulunan Deveci Bozkuş, ulusal ve uluslararası televizyon kanallarının düzenli yorumcuları arasında yer almaktadır. Deveci Bozkuş İngilizce, Almanca, Ermenice (Doğu, Batı, Grabar), Farsça ve Osmanlıca (matbu ve rika) dillerine hakimdir. 2024 yılı Kasım ayında Türk Tarih Kurumu Asli Bilim Kurulu Üyeliğine seçilmiştir.

***Yazıda yer alan fikirler yazarına/yazarlarına aittir ve MURCIR 'ın yayın politikasını yansıtmayabilir.**